

education. Future research should focus on developing specific AI-based ICT tools capable of automatically generating adaptive training tasks tailored exclusively to the specialized terminology of individual professional fields (e.g., engineering, IT, or law).

Key words: *spelling competence, formation methods, innovative technologies, information and communication technologies, case method, gamification, contextual learning, students, higher education institution.*

УДК 371.3

Надія Кириленко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-5982-7227

Богдан Рудика

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
ORCID ID 0009-0000-5180-3442

DOI 10.24139/2312-5993/2025.04/254-266

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ МІЛІТАРНОЇ ПРОЗИ В 11 КЛАСІ

Вивчення прози про війну в школі є надзвичайно актуальним, особливо в умовах повномасштабної війни. Це не лише знайомство з літературними творами, а й можливість для учнів осмислити складні історичні події, розвинути громадянську позицію та емпатію.

Мета дослідження полягає у розкритті особливостей використання інноваційних методів навчання під час вивчення мілітарної прози в 11 класі.

Методи дослідження. Для дослідження специфіки інтерактивних методів використано теоретичний аналіз педагогічної літератури. Метод систематизації дозволив класифікувати інтерактивні методи. Для дослідження питання мотиву війни в українській прозі ХХ–ХХІ століть використано літературознавчий аналіз і порівняльно-історичний метод. Аналіз навчальних програм та методичних посібників використано при дослідженні питання використання інноваційних методів під час вивчення прози в 11 класі. Узагальнення і синтез використано при написанні висновків.

Результати дослідження. Література про війну вчить критично мислити, аналізувати складні соціальні процеси та розуміти, як конфлікти впливають на суспільство. Це формує відповідальну громадянську позицію та вміння робити свідомий вибір у майбутньому. Застосування інтерактивних методів дозволяє перетворити вивчення мілітарної прози з пасивного сприйняття інформації на інтерактивний процес, що сприяє глибокому розумінню та емоційному переживанню учнями порушених проблем.

У статті здійснено комплексне теоретичне обґрунтування та розроблено методуку використання інноваційних методів навчання саме для вивчення мілітарної прози в 11 класі; систематизовано й описано ефективні прийоми та вправи, що сприяють глибшому осмисленню учнями проблем, порушених у мілітарній прозі; обґрунтовано педагогічні умови ефективного впровадження інноваційних методів у процесі вивчення мілітарної прози.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дослідження можуть бути впроваджені в закладах загальної середньої освіти під час вивчення української літератури в 11 класі та слугувати основою для розробки навчальних

посібників, спецкурсів та тренінгів для вчителів. Результати роботи можуть бути корисними для студентів філологічних спеціальностей у процесі підготовки до педагогічної діяльності.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Проаналізовано особливості вивчення мілітарної прози та інтерактивні методи навчання. Аналіз підручників з української літератури для 11 класу, а також методичних розробок, демонструє, що вивчення мілітарної прози потребує інтегрованого та комплексного підходу. Традиційні методи, орієнтовані на переказ і пасивне сприйняття, не можуть повною мірою розкрити глибокий психологізм, моральні дилеми та історичну достовірність цих творів. Інтерактивні методи навчання дозволяють залучити учнів до активного осмислення складних тем, пов'язаних із війною, героїзмом, виживанням та втратами.

Перспективи подальших досліджень: плануємо розробити методичні рекомендації для вивчення мілітарної літератури у старших класах.

Ключові слова: *воєнна проза, інтерактивні методи, заклади загальної середньої освіти, урок літератури.*

Постановка проблеми. Вивчення мілітарної прози в шкільній програмі 11 класу набуває особливої актуальності в умовах сучасних суспільно-політичних викликів, пов'язаних із питаннями національної безпеки, патріотичного виховання та осмислення історичних подій. Літературні твори, що відображають воєнний досвід, є потужним засобом формування громадянської свідомості, морально-етичних цінностей та критичного мислення в учнів. Однак традиційні методи викладання літератури часто не відповідають вимогам часу, не забезпечують належної зацікавленості учнів та ефективності засвоєння складного матеріалу. У зв'язку з цим використання інноваційних методів навчання стає не лише бажаним, а й необхідним інструментом для активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку їхніх творчих здібностей та формування навичок аналітичного осмислення художнього тексту. Застосування таких методів дозволяє перетворити вивчення мілітарної прози з пасивного сприйняття інформації на інтерактивний процес, що сприяє глибокому розумінню та емоційному переживанню учнями порушених проблем.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема використання інноваційних методів навчання в освітньому процесі є об'єктом численних досліджень у сучасній педагогіці та методиці викладання. Зокрема, питаннями інтерактивного навчання активно займалися такі науковці, як І. Єрмаков, Л. Пироженко, О. Пошетун, що розкривали теоретичні засади та практичні аспекти їхнього впровадження. Дослідження щодо методики навчання літератури в старших класах представлені у працях О. Авраменка, О. Дудіної, Н. Ситченко, які

аналізують сучасні підходи до інтерпретації художнього тексту. Особливої уваги заслуговують роботи, присвячені вивченню мілітарної прози, хоча переважна більшість із них зосереджується на літературознавчому аналізі творів (В. Агеєва, Л. Бондар, І. Ковальова), а не на інноваційних методиках їхнього викладання. Деякі науковці (наприклад, Т. Ворон, Л. Кузнєцова) розглядають питання патріотичного виховання засобами літератури, проте цілісних досліджень, які б глибоко вивчали інноваційні методи навчання під час вивчення саме мілітарної прози в 11 класі, на сьогоднішній день недостатньо. Це свідчить про наявну прогалину в науковій літературі та обґрунтовує необхідність цього дослідження.

Мета дослідження полягає у розкритті особливостей використання інноваційних методів навчання під час вивчення мілітарної прози в 11 класі.

Методи дослідження. Для дослідження специфіки інтерактивних методів використано теоретичний аналіз педагогічної літератури. Метод систематизації дозволив класифікувати інтерактивні методи. Для дослідження питання мотиву війни в українській прозі ХХ–ХХІ століть використано літературознавчий аналіз і порівняльно-історичний метод. Аналіз навчальних програм та методичних посібників використано при дослідженні питання використання інноваційних методів під час вивчення прози в 11 класі. Метод проєктування використано для розробки методичних рекомендацій. Узагальнення і синтез використано при написанні висновків.

Виклад основного матеріалу. Використання елементів інтерактивного навчання на уроках української літератури допомагає учням розвивати демократичні якості, учитися критично аналізувати, обґрунтовувати власні погляди, коригувати їх, працювати в команді, ухвалювати рішення та спілкуватися з однолітками, а також формувати вміння самостійно оцінювати свої досягнення та контролювати навчальний процес.

В 11 класі учні вже мають достатній рівень аналітичного мислення, але їм складно зацікавитися традиційним «пасивним» вивченням художніх творів. Проза – жанр, що дозволяє широко використовувати інтерактивні, мультимедійні, дослідницькі та проєктні форми. Інноваційні методи допомагають:

- поглибити розуміння змісту і проблематики твору;
- розвинути вміння аргументовано висловлювати думку;

- поєднати літературний аналіз із життєвими реаліями;
- створити емоційний зв'язок із текстом.

Інноваційні методи навчання при вивченні прози в 11-му класі є основним інструментом для перетворення уроку з пасивного слухання на активну, дослідницьку та творчу діяльність. Вони допомагають учням не просто запам'ятовувати факти, а й глибоко аналізувати, критично мислити та формувати власне ставлення до прочитаного.

Для того, щоб проаналізувати, які інноваційні методи використано під час вивчення прози, проаналізуємо підручники з української літератури для 11 класу, а саме – прозові твори, закріплені навчальною програмою з української літератури для 11 класу:

- «Три зозулі з поклоном» (11 кл.) Гр. Тютюнника;
- «Я (Романтика)» М. Хвильового;
- «Майстер корабля» Ю. Яновського;
- «Місто» В. Підмогильного;
- «Модри Камінь» О. Гончара;
- «Далекий простір» Я. Мельник;
- «Мисливські усмішки» Остапа Вишні.

Під час аналізу новели «Три зозулі з поклоном» Гр. Тютюнника (11 клас) ми заохочуємо учнів до діалогу з літературними персонажами через такі завдання:

- Завдання «Добери характерні риси» пропонує учням уявити образ оповідача та описати його, обираючи з-поміж слів, записаних на дошці (балакучий, життєрадісний, зарозумілий, уважний, лукавий, різкий, рішучий, щирий, шанобливий чи байдужий до односельців, люблячий син, апатичний, марнотратний, бережливий), найбільш підходящі риси, що допомагають розкрити його індивідуальність.

- За допомогою методу «Текст під мікроскопом» (за класифікацією Г. Клочека) учні аналізують художні засоби, якими автор передає свою оцінку персонажів, що сприяє глибшому розумінню твору.

- Завдання «Твір від імені персонажа» спонукає уявити ситуацію, де Михайло, батько оповідача, повертається з заслання, і просить учнів написати, що він міг би розповісти синові та дружині, розвиваючи творчу уяву та емпатію.

Ці завдання спрямовані на заохочення учнів до рефлексії над ключовими життєвими цінностями, такими як «екзистенційний вибір», «вірність» і «любов», а також стимулюють творчий підхід до вивчення образів. Симпатія до героїв, захоплення їхньою відданістю почуттям

спонукають учнів осмислювати «всевишню любов», хоча в повсякденному житті вони, на жаль, рідко стикаються з такими проявами (Віннічук, Крупка, 2024).

Проаналізуємо методи, які використано при вивченні новели М. Хвильового «Я (Романтика)». Метод групової роботи передбачає, що учні спільно аналізуватимуть особливості новели, визначаючи, чим вона відрізняється від оповідання, з огляду на одностайну думку дослідників творчості М. Хвильового, які класифікують твір «Я (Романтика)» як новелу (Борзенко, Лобусова, 2019). Крім того, учні вивчають характерні риси імпресіоністичного стилю та пригадують твори цього напрямку, з якими вони ознайомилися на уроках української літератури в попередніх класах. Окремо вони обговорюють враження від епізоду новели, де «Я» засуджує до страти учасників зібрання теософів, аналізуючи, які зміни в характері героя цей момент відображає (Борзенко, Лобусова, 2019).

Дослідницький метод простежуємо у наступному завданні: «Виділіть у творі епізоди, у яких, на вашу думку, показано визначальні етапи в розвитку головного героя – переходу від «особистості, яка сама розпоряджається власним життям і власними рішеннями», до «гвинтика і заложника могутньої системи» (за В. Агеєвою)» (Борзенко, Лобусова, 2019). Фокус на інтерпретації та аргументації власної думки є основою критичного мислення. Учень стає активним аналітиком, а не пасивним споживачем інформації. Він повинен не просто знайти епізоди, а довести, чому саме вони є «визначальними етапами» у трансформації героя. Учні працюють не лише з художнім текстом, а й з літературознавчим дискурсом. Це підвищує рівень аналізу та формує академічні навички. Учні вчаться застосовувати складні літературознавчі концепції («особистість, яка сама розпоряджається...» vs «гвинтик і заложник...») до конкретного художнього тексту. У цьому завданні учні не отримують готову відповідь, а самостійно «відкривають» її, проводять невелике літературознавче дослідження тексту. Це розвиває пошукові навички, здатність до самостійної роботи та інтерпретації.

Метод інтерактивних технологій простежуємо у наступному завданні: «Завітайте до віртуальної бібліотеки в електронному додатку до підручника та знайдіть новелу М. Хвильового «Я (Романтика)». Прочитайте твір і порівняйте власні враження з матеріалом, запропонованим у статтях підручника» (Борзенко, Лобусова, 2019). Учень не отримує готовий текст чи інформацію, а повинен сам її знайти (завітати

до віртуальної бібліотеки, знайти новелу). Це розвиває навички пошуку, ініціативи та відповідальності за власне навчання. Завдання вимагає не просто прочитати, а осмислити та зіставити власні враження від твору з готовим матеріалом підручника. Це розвиває здатність до критичної оцінки інформації, виявлення розбіжностей, формування власної обґрунтованої думки. Завдання прямо передбачає використання електронних ресурсів (додатку до підручника, віртуальної бібліотеки), що сприяє формуванню цифрової компетентності учнів, їхньої здатності працювати з електронними освітніми платформами.

Головним інноваційним підходом, що лежить в основі цього завдання, є змішане навчання (*blended learning*), яке підсилюється елементами самостійного пошуку (дослідницький метод), розвитку критичного мислення через порівняльний аналіз та активним використанням цифрових технологій. Це завдання відходить від пасивного сприйняття інформації, заохочуючи учнів до активної взаємодії з навчальним матеріалом у різних форматах.

Метод дискусії з елементами аналізу понять використано в наступному завданні: «Зачитайте слова, якими характеризує себе герой. З'ясуйте за допомогою тлумачного словника значення слова інсургент. Як ви вважаєте, хто б міг назвати героя «бандитом», а хто — «інсургентом»? Як би ви схарактеризували «Я»? Ким, на вашу думку, вважає себе він сам?» (Борзенко, Лобусова, 2019). Учні не просто переказують зміст твору, а: інтерпретують самохарактеристику героя; працюють зі словниковим ресурсом (тлумачення слова «інсургент»); порівнюють різні точки зору (хто міг би назвати героя бандитом, а хто — інсургентом); роблять власні висновки; формують емоційно-ціннісне ставлення до героя. Окрім цього, робота з поняттями є вкрай позитивною, адже учні вчать чітко розрізняти терміни, що мають ідеологічне чи політичне забарвлення. Постановка проблемних запитань стимулює аналітичне та критичне мислення.

Метод роботи в малих групах використано для того, щоб учні висунули власні гіпотези, обґрунтували їх та презентували однокласникам, досліджуючи такі питання: «Чому новела завершується образом «загірної комуни»? Чому саме засудження до страти теософів породжує екстаз «Я»? Чому в сцені вбивства матері «Я» захоплений «пожаром якоїсь неможливої радості»? Чому після вбивства матері біля «Я» залишається тільки дегенерат?» (Борзенко, Лобусова, 2019). Робота в малих групах сприяє розвитку соціальної компетентності, комунікації,

вмінню розподіляти ролі. Висування гіпотез – реалізація принципу проблемного навчання: учні самостійно формулюють можливі відповіді на складні, глибоко філософські запитання. Обґрунтування позиції активізує критичне мислення, навички доказової аргументації. Презентація результатів групової роботи розвиває публічне мовлення, навички рефлексії та сприймання альтернативних точок зору. Таке завдання розвиває аналітичне мислення, ціннісне ставлення до тексту, комунікативні компетентності та вчить учнів вести діалог, не лише «читати» твір, а й мислити через нього.

Далі проаналізуємо методи, які використано при вивченні новели Ю. Яновського «Майстер корабля». Метод проектного навчання у поєднанні з інтерактивними технологіями та онлайн-інструментами використано в наступному завданні: «Уявіть, що ви знімаєте фільм за романом «Майстер корабля». У групах напишіть сценарії до кількох сцен фільму. Розіграйте ці сцени й зніміть їх на телефон або планшет. Організуйте промо-кампанію фільму: заведіть сторінку фільму в соцмережі, створіть афіші, буктрейлер тощо, викладайте зняті уривки, повідомляйте про новини. Підбийте підсумки: чи міг би здобути популярність фільм за твором Ю. Яновського (за кількістю підписників, переглядів у соцмережі)?» (Борзенко, Лобусова, 2019). Учні не просто аналізують твір, а створюють культурний продукт на його основі (сценарій, фільм, буктрейлер, афіші, сторінку в соцмережі). Також завдання поєднує літературу, медіаграмотність, мистецтво, IT, PR, роботу в команді. Цікавим є імітаційне моделювання – учні відтворюють реальні соціальні ролі (режисер, актор, сценарист, промоутер), що сприяє професійному самовизначенню. Виконуючи це завдання, учні набувають комунікативних, презентаційних, творчих і цифрових навичок. Залучені цифрові технології (телефони, соцмережі, відео) є інструментами для творчого переосмислення класики. Таке завдання формує творче мислення, інформаційну та цифрову грамотність; сприяє глибшому розумінню художнього твору через практичну діяльність; підвищує мотивацію та залученість учнів до вивчення літератури; допомагає відчутти актуальність української класики в сучасному культурному контексті.

Метод групової роботи та у поєднанні з проектним навчанням та інтерактивними технологіями використано при вивченні роману В. Підмогильного «Місто»: «В. Підмогильний у творі досягає реалістичності в зображенні міста, зокрема, завдяки тому, що місця дії твору завжди чітко позначені. Знайдіть у мережі Інтернет мапу «Київ

Підмогильного», яку підготував журналіст Роман Романюк. Простежте на ній маршрути Степана Радченка. Якщо ви живете в Києві або хтось із вас був у цьому місті, знайдіть на мапі знайомі місця, поділіться враженнями про них. Підготуйте путівник по Києву В. Підмогильного)?» (Борзенко, Лобусова, 2019). Завдання поєднує літературу, географію, ІКТ, медіаосвіту та краєзнавство, а учні працюють не лише з художнім текстом, а й з інтерактивною мапою (цифровим ресурсом), що дає змогу глибше зрозуміти просторову організацію твору та його реалізм. Створення путівника по Києву В. Підмогильного – це типовий приклад проектного методу, який передбачає: пошук інформації, аналіз джерел, синтезування матеріалів у новий продукт (путівник), презентацію результатів. Така діяльність вимагає самостійності, креативності й співпраці. Основну частину дослідження (робота з мапою, пошук інформації, підготовка путівника) учні виконують самостійно або в групах, поза межами класу, а урок перетворюється на обговорення і презентацію результатів, а не пасивне засвоєння. Отже, використані методи в цьому завданні сприяють тому, що учні не лише краще розуміють твір, а й здобувають цифрові, географічні, інформаційні компетентності, розвивають культурну обізнаність і краєзнавчу зацікавленість, підвищують мотивацію до читання, адже бачать актуальність і життєвість художнього простору твору.

Метод «паспорт твору» використано для засвоєння учнями знань про жанр роману В. Підмогильного «Місто», його стильові особливості, композицію, сюжет, образи персонажів (Борзенко, Лобусова, 2019). Метод «паспорт твору» передбачає створення своєї «анкети» або інформаційної картки про твір, яка містить ключові відомості, що характеризують його з різних аспектів. Завдяки цьому методу реалізується систематизація знань про роман як жанр, закріплення термінології, розвиток критичного мислення учні співвідносять прочитане з жанровими та стильовими характеристиками. Метод «паспорт твору» сприяє осмисленому засвоєнню літературного матеріалу, дає змогу учням опрацювати текст не лише з позиції прочитання, а й розуміння, критики, оцінки та застосування знань у нових навчальних ситуаціях.

При вивченні новели О. Гончара «Модри Камінь» застосовано декілька інтерактивних методів навчання. Так, у наступному завданні використано методи створення буктрейлера, проектної діяльності, рефлексії через візуалізацію, візуального сторітелінгу (розповідь через візуальний ряд): «Знайдіть у мережі Інтернет роботи на конкурс

буктрейлерів до 100-річчя Олеся Гончара. Перегляньте їх. Яка робота сподобалась вам найбільше? Чому? Створіть свій буктрейлер до новели «Модри Камень» (Борзенко, Лобусова, 2019). Створення буктрейлера – це мініпроект, який вимагає: планування, підбору матеріалу, розподілу ролей (за потреби), презентації кінцевого продукту. Буктрейлер – це коротка історія у відеоформаті, що передає емоційне, ідейне та художнє наповнення новели, що підсилює емоційне сприйняття твору; активізує перекодування інформації з одного виду (текстового) в інший (візуальний, аудіальний); залучає креативні здібності учнів. Таке поєднання інноваційних методів навчання підвищує мотивацію до читання, розвиває цілісний погляд на твір і формує в учнів навички XXI століття – критичне мислення, креативність, комунікацію та співпрацю.

У завданні, присвяченому вивченню роману Я. Мельника «Далекий простір», використано кілька інноваційних методів навчання, які активно залучають учнів до творчої, аналітичної та емоційної взаємодії з текстом: «Читачі та критики відзначають переконливість створеного в романі «Далекий простір» фантастичного світу. Чи згодні ви з ними? Спробуйте описати мегаполіс від імені його мешканця і від імені людини, яка щойно туди потрапила. Що ви чуєте, відчуваєте на дотик і запах? Що ви бачите? За бажання створіть ілюстрацію до твору (малюнок, фотоколаж, інсталяція)» (Борзенко, Лобусова, 2019). Емпатійний аналіз (уходження в образ) вимагає від учня уявити себе на місці різних персонажів твору – «мешканця мегаполісу» та «людини, яка щойно туди потрапила». Це дозволяє не просто аналізувати дії героїв, а відчути світ твору з їхньої перспективи, зрозуміти їхні емоції та сприйняття. Цей метод розвиває емпатію, ефективне спілкування, психологічний аналіз персонажів. Учень вчиться «приміряти» на себе різні точки зору, що є важливим для розуміння складних художніх світів та формування власного світогляду. Це виходить за межі поверхневого переказу сюжету. Сенсорний аналіз та деталізація художнього світу акцентує увагу на деталях, що сприймаються різними органами чуття: «Що ви чуєте, відчуваєте на дотик і запах? Що ви бачите?». Це спонукає учня до глибокого занурення в опис фантастичного світу, звертаючи увагу на дрібні, але важливі сенсорні деталі, які створюють атмосферу та образ. Зазначений метод розвиває уважність до деталей, образне мислення та навички опису. Учень вчиться не просто читати, а «відчувати» текст, що посилює естетичне сприйняття твору та допомагає краще зрозуміти авторський задум. Творча інтерпретація та

проектна діяльність стимулює творче переосмислення прочитаного, перетворення тексту на візуальний образ. Це завдання є яскравим прикладом інтегрованого підходу, що поєднує текстовий аналіз, розвиток емпатії, сенсорне сприйняття, критичне мислення та творчу діяльність. Воно виходить за межі стандартного вивчення тексту, перетворюючи учня на активного дослідника та співторця художнього світу.

Проаналізуємо методи, які використано при вивченні твору Остапа Вишні «Мисливські усмішки». Завдання щодо вивчення «Мисливських усмішок» Остапа Вишні з використанням перегляду анімаційного фільму Тадеуша Павленка «Парасолька на полюванні» (1973) та комедії Віктора Іванова «Ні пуху, ні пера» (1973), (Слоньовська, Мафтин, Вівчарик, 2019) демонструє кілька інноваційних методів навчання: аудіовізуальне навчання; інтерпретаційний метод; проектно-аналітична діяльність; мультидисциплінарний підхід.

Залучення анімаційного фільму та кінофільму сприяє формуванню візуальної грамотності, розширює сприйняття учнів поза межами письмового тексту. Це дає змогу порівнювати літературний твір із його екранізацією, краще розуміти інтонації, емоції та комічні прийоми візуального мистецтва, розвивати критичне мислення, оцінюючи адаптацію літератури до кіноформату.

Інтерпретаційний метод полягає в тому, що учні аналізують, як художній текст трансформується у візуальний формат, визначають, що залишилось від оригіналу, що додано або змінено режисером, як це вплинуло на сприйняття гумору Остапа Вишні.

Проектно-аналітична діяльність розвиває такі навички: аналітичного мислення (порівняльний аналіз літератури і кіно), висловлення власної думки щодо режисерських рішень, творчої активності, якщо учні пропонують власну інтерпретацію гумору або сцен.

Поєднання літератури, кіно, анімації – це міжпредметна інтеграція, яка залучає знання з мистецтва, культурології, кіномистецтва, робить вивчення твору багатограним і глибшим.

Далі проаналізуємо методи, що використані при вивченні кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна». У наступному завданні використано такі інтерактивні методи навчання: візуалізація (робота з ілюстраціями та кадрами з фільму); міжпредметна інтеграція (література + кіно + мистецтво); розвиток критичного та аналітичного мислення (порівняння жанрів); стимулювання особистісного вибору й рефлексії: «Розгляньте художні ілюстрації та кадри з фільму й доберіть

до них цитати з кіноповісті «Зачарована Десна». Як вони відображають подвійну художню природу твору? Чим відрізняється кіноповість від повісті? А від кіносценарію? Як ви думаєте, який із цих жанрів особливо сприятливий для сприйняття?» (Слоньовська, Мафтин, Вівчарик, 2019).

Учні працюють із ілюстраціями та кадрами з фільму, що розвиває візуально-образне мислення, допомагає глибше сприймати авторське бачення та художній світ твору. Така форма роботи розвиває асоціативне мислення, уміння «читати» зображення, пов'язувати його зі словесним текстом.

Міжпредметна інтеграція проявляється в тому, що учні порівнюють літературний текст із його екранізацією та образотворчими інтерпретаціями, що розвиває інтерпретаційні навички та естетичне мислення. Це дозволяє побачити твір у кількох художніх проекціях: літературній, кінематографічній та візуальній.

Аналізуючи відмінності між повістю, кіноповістю та кіносценарієм, учні вчаться класифікувати інформацію, порівнювати структури різних жанрових форм, роблять висновки про ефективність подачі змісту через різні формати.

Запитання на кшталт: «Який жанр особливо сприятливий для сприйняття?» активізують рефлексію, сприяють усвідомленому вибору і розвитку читацького смаку.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, нами досліджено інтерактивні методи, що застосовуються при вивченні мілітарної прози та сприяють не лише поглибленому літературному аналізу, а й формуванню ключових компетентностей XXI століття.

Інтерактивні методи, як-от робота в малих групах, проєктні завдання, діалоги та дискусії, перетворюють учнів на активних дослідників. Це допомагає не лише краще засвоїти матеріал, а й формувати власні ціннісні орієнтації, розвивати навички співпраці та відповідальності. У результаті вивчення мілітарної прози стає не просто уроком літератури, а важливим етапом у формуванні громадянської свідомості та цінностей старшокласників.

На перспективу плануємо розробити методичні рекомендації для вивчення мілітарної літератури у старших класах.

ЛІТЕРАТУРА

Борзенко, О. І., Лобусова, О. В. (2019) *Українська література (рівень стандарту): підруч. для 11 класу закл. загал. серед. освіти*. Харків: Вид-во «Ранок».
(Borzenko, O. I., Lobusova, O. V. (2019) *Ukrainian literature (standard level)*).

textbook for grade 11 of general secondary education. Kharkiv: Publishing domus "Ranok").

Віннічук, А., Крупка, В. (2024). Інноваційні технології активізації читацької діяльності школярів. *International Science Journal of Education & Linguistics*, 1, 35-46. (Vinnichuk, A., Krupka, V. (2024). Innovative technologies for activating reading activity of schoolchildren. *Acta Scientiarum Internationalia Educationis et Linguisticae*, 1, 35-46).

Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». (Professional standard "Teacher of a general secondary education institution"). URL: https://osvita.ua/doc/files/news/929/92993/646-ilovepdf_merged_1.pdf

Слоньовська, О. В., Мафтин, Н. В., Вівчарик, Н. М. (2019). *Українська література (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти*. Київ : Літера ЛТД. (Slonivska, O. V., Maftyn, N. V., Vivcharyk, N. M. (2019) *Ukrainian literature (standard level): a textbook for grade 11 of secondary education institutions*. Kyiv: Litera LTD).

Черненко, О. В. (2024). Інтерактивні методи навчання як дидактичний підхід до розвитку проєктної культури у майбутніх викладачів. *Наукові записки*, 215, 277-285. (Chernenko, O. V. (2024). Interactive teaching methods as a didactic approach to the development of project culture in future teachers. *Scientific notes*, 215, 277-285).

SUMMARY

Kyrylenko Nadiia, Rudyka Bohdan. Application of interactive teaching methods when studying military prose in 11th grade.

The study of prose about the war at school is extremely relevant, especially in conditions of full-scale aggression against Ukraine. This is not only an acquaintance with literary works, but also an opportunity for students to comprehend complex historical events, develop a civic position and empathy.

The purpose of the study is to reveal the features of using innovative teaching methods when studying military prose in 11th grade.

Research methods. To study the specifics of interactive methods, a theoretical analysis of pedagogical literature was used. The systematization method allowed to classify interactive methods. To study the issue of the motive of war in Ukrainian prose of the 20th–21st centuries, literary analysis and a comparative-historical method were used. The analysis of curricula and teaching aids was used in the study of the issue of using innovative methods when studying prose in the 11th grade. Generalization and synthesis were used in writing conclusions.

Research results. Literature about war teaches critical thinking, analyzing complex social processes, and understanding how conflicts affect society. This forms a responsible civic position and the ability to make conscious choices in the future. The use of interactive methods allows you to transform the study of military prose from a passive perception of information into an interactive process that contributes to a deep understanding and emotional experience of the problems raised by students.

The article provides a comprehensive theoretical justification and develops a methodology for using innovative teaching methods specifically for studying military prose in the 11th grade; systematizes and describes effective techniques and exercises that contribute to a deeper understanding by students of the problems raised in military prose; substantiates the pedagogical conditions for the effective implementation of innovative methods in the process of studying military prose.

Practical significance of the results obtained. The research materials can be implemented in secondary education institutions during the study of Ukrainian literature in the 11th grade and serve as the basis for the development of textbooks, special courses and trainings for teachers. The results of the work can be useful for students of philological specialties in the process of preparing for pedagogical activity.

Conclusions and prospects for further scientific research. The features of the study of military prose and interactive teaching methods are analyzed. The analysis of textbooks on Ukrainian literature for the 11th grade, as well as methodological developments, demonstrates that the study of military prose requires an integrated and comprehensive approach. Traditional methods, focused on retelling and passive perception, cannot fully reveal the deep psychologism, moral dilemmas and historical authenticity of these works. Interactive teaching methods allow students to engage in active reflection on complex topics related to war, heroism, survival and losses.

Prospects for further research: we plan to develop methodological recommendations for the study of military literature in high school.

Key words: *military prose, interactive methods, secondary education institutions, literature lesson.*

УДК 374.7(474)(4)"20" + 37.015.3 + 378.14

Лариса Лук'янова

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
ORCID ID 0000-0002-0982-6162

Віктор Ващенко

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
ORCID ID 0009-0004-2980-7550
DOI 10.24139/2312-5993/2025.04/266-283

ЕКОСИСТЕМИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У КРАЇНАХ БАЛТІЇ: ПОЛІТИКИ, ПРАКТИКИ Й ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У статті представлено результати комплексного аналізу освітніх політик і практик навчання дорослих у країнах Балтії (Естонія, Латвія, Литва) на державному, інституційному та регіональному рівнях. На основі зібраних даних встановлено, що системи освіти дорослих у трьох країнах наближаються до гнучкої, цифрової та компетентісно орієнтованої моделі, у якій короткострокові програми (мікрокваліфікації) офіційно визнаються й інтегруються до національних рамок кваліфікацій. З'ясовано, що оновлення нормативно-правової бази у 2022–2025 роках сприяє зменшенню бар'єрів доступу, підтримує визнання результатів попереднього та неформального навчання (RPL/VNIL), а також забезпечує прозорість оцінювання досягнень. У ході дослідження виявлено, що поєднання традиційних форм із практико-орієнтованим, проектним (PBL) та змішаним навчанням підвищує відповідність освітніх програм вимогам ринку праці та сприяє зростанню залученості дорослого населення. Цифрові платформи відіграють системоутворювальну роль: в Естонії освітні результати фіксуються в базі ECTS та підкріплюються мікрокваліфікаціями (5–30 ECTS); у Латвії персоналізація досягається через індивідуальні навчальні рахунки (ILA) та платформу VIAA; у Литві масштабування доступу забезпечується за допомогою платформи KURSUK з електронною сертифікацією та системою «індивідуального навчального